

УДК 347.963
ББК 67.72
П78

Редакційна колегія:

професор Л. М. Москвич (голова);
асистент А. В. Лапкін;
асистент І. В. Юревич;
асистент Я. О. Ковальова;
асистент Ю. О. Ремескова

Відповідальність за зміст тез несуть автори.

Проблеми реформування прокуратури : матеріали всеукр. наук.-
П78 практ. конф. (Харків, 15 квіт. 2016 р.) : у 2 т. / редкол.: Л. М. Москвич
(голова), А. В. Лапкін, І. В. Юревич та ін. – Т. 1. – Х. : Право, 2016. –
224 с.

ISBN 978-966-937-018-1

ISBN 978-966-937-020-4 (т. 1)

Збірник містить матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми реформування прокуратури», яка відбулася 15 квітня 2016 року у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за участю відомих вітчизняних науковців у галузі теорії прокурорської діяльності, практичних працівників органів прокуратури та суду. До збірника включено доповіді учасників конференції з різноманітних аспектів організації і діяльності прокуратури.

Для науковців, викладачів та студентів юридичних навчальних закладів, практичних працівників органів прокуратури, суду, інших правоохоронних органів, адвокатів та усіх, хто цікавиться проблемами прокуратури.

УДК 347.963

ББК 67.72

ISBN 978-966-937-020-4 (т. 1)
ISBN 978-966-937-018-1

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2016
© Оформлення. Видавництво «Право»,
2016

них і кримінальних справ від 22.01.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/uzagalnennja_sudovoji_praktiki.html.

2. Вирок Ізяславського районного суду Хмельницької області від 19 березня 2013 р. по справі № №675/523/13-к [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30287635>

3. Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури. Затверджений Наказом Генерального прокурора України від 28 листопада 2012 року № 123. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pg.gov.ua/ua/kodet.html?_m=publications&_t=rec&id=113992.

Науковий керівник: к. ю. н., професор, проректор Національного університету «Одеська юридична академія» Полянський Ю. Є.

Ковальова Я. О.,

кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ВІДМОВА ПРОКУРОРА ВІД ПІДТРИМАННЯ ДЕРЖАВНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ

Успішне виконання прокурором процесуальної функції державного обвинувачення в суді цілком залежить від основи обвинувачення, від зібраних по кримінальному провадженню доказів, які підтверджують винність особи у вчиненні злочину. Сукупність доказів – це один із головних чинників, який впливає на позицію державного обвинувача.

Другий чинник, що впливає на позицію державного обвинувача, – це суб'єктивне ставлення прокурора до зібраних по справі доказів, їх оцінка. Оцінка доказів і висновки по них є найважливішим необхідним елементом кожного рішення по суті обвинувачення, що перевіряється під час судового слідства. Як наголошував В. С. Зеленецький: «... за своєю природою позиція прокурора являє собою єдність об'єктивного та суб'єктивного» [1, с. 82].

Безумовно, слід враховувати, що переконання прокурора виникає на підставі нагляду за досудовим розслідуванням у вигляді процесуального

керівництва та вивчення письмових матеріалів досудового слідства, які не завжди охоплюють всі без винятку обставини кримінального провадження, всі зв'язки, які не знаходять свого втілення у протокольних записах. Зауважимо, що Генеральний прокурор України у наказі № 4 гн від 19 грудня 2012 р. вимагає від керівників прокуратур усіх рівнів: «... У судовому провадженні в першій інстанції брати участь прокурору, групі прокурорів, які здійснюють процесуальне керівництво або у разі їх заміни, іншим прокурорам відповідно до вимог закону» (п. 14.1) [2]. Це означає, що підтримувати державне обвинувачення може працівник прокуратури, який брав безпосередню участь у досудовому провадженні і тільки за умови його переконаності у винності підсудного. Тому слід погодитися з позицією А. І. Долгової, яка зауважує, що «навіть самий сумлінний прокурор при затвердженні обвинувального акту не може зробити твердого висновку про винність обвинуваченого, якщо він особисто не бере участі у провадженні розслідування або сам не провадив попереднє слідство по справі» [3, с. 8].

Отже, можна стверджувати, що внутрішнє переконання прокурора виникає тільки за наявності переконливих, достовірних доказів винності особи у вчиненні кримінального правопорушення. Таке переконання з'являється внаслідок його об'єктивної пізнавальної діяльності як результат вивчення матеріалів кримінального провадження, по якому проводилось розслідування слідчим чи органом дізнання, на підставі аналізу зібраних доказів.

На жаль, у практичній діяльності мають місце випадки, коли прокурор іде до суду без належного переконання у винності особи. Задля забезпечення «ефективності» роботи створюються прокурорські групи не тільки по складних або резонансних провадженнях, а й майже по всіх – де фактично один працівник займається виключно процесуальним керівництвом, а інший – тільки підтриманням державного обвинувачення. По такому провадженню під час судового слідства, коли в дослідженні матеріалів беруть участь, крім державного обвинувача, потерпілий, захисник, обвинувачений, а також суд, упевненість у винності особи буде зовсім втрачена.

Слід зазначити, що відмова прокурора від державного обвинувачення, а також зміна обвинувачення – це особливий процесуальний інститут, який регламентується нормами кримінально-процесуального законодавства, так само як і діяльність державного обвинувача. Норми КПК України 2012 р. регламентують всю процедуру відмови прокурора від державного обвинувачення, а також процесуальні наслідки відмови від обвину-

вачення для потерпілого, обвинуваченого і прокурора [4]. При цьому необхідно врахувати об'єктивні та суб'єктивні аспекти такої діяльності державного обвинувача.

Об'єктивний аспект відмови прокурора від державного обвинувачення полягає у встановленні під час судового слідства фактів, які не можуть бути доказами винності підсудного, тобто встановлюють обставини, що виключають провадження по кримінальній справі. Аналогічні аспекти виявляються і при зміні обвинувачення, якщо в обвинувальному акті зі зміненим обвинуваченням ставиться питання про застосування закону України про кримінальну відповідальність, який передбачає відповідальність за менш тяжке кримінальне правопорушення, чи про зменшення обсягу обвинувачення. Такої ж думки дотримуються і вчені Національної академії прокуратури України, стверджуючи, що «зменшення початкового обсягу обвинувачення по своїй суті і є частковою відмовою від обвинувачення» [5, с. 31].

Суб'єктивний аспект відмови від обвинувачення пов'язаний з аналізом матеріалів справи, доказів, що досліджені під час судового слідства. У процесі вивчення нових обставин, їх оцінки й узагальнення змінюється ставлення, а отже, змінюється внутрішнє, суб'єктивне переконання державного обвинувача.

Поряд з цим, слід звернути увагу на те, що в нормах КПК закріплений тільки один наслідок відмови державного обвинувача від обвинувачення – закриття кримінального провадження (ч. 2 п. 2 ст. 284). Така норма КПК суперечить ст. 62 Конституції України, де передбачено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину, доки її вину не буде доведено в законодавчому порядку, встановлено обвинувальним вироком суду. Іншими словами, у разі непідтвердження в суді вини підсудного у вчиненні злочину суд повинен не закривати провадження по справі на підставі відмови прокурора від обвинувачення, а виносити виправдувальний вирок.

Використана література

1. Зеленецкий В. С. Понятие позиции прокурора в советском уголовном процессе // Борьба с преступностью на современном этапе: Межвузовский тематический сборник. – Барнаул: изд. АГУ, 1982. – 156 с.
2. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: наказ Ген. прокурора України від 19.12.2012 р. №4 гн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nau.kiev.ua>. – Заголовок з екрану.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/t21>. – Заголовок з екрана.

3. Долгова А. И. Прокурорский надзор в советском уголовном судопроизводстве: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1969. – 16 с.

4. Повноваження прокурора в кримінальному провадженні щодо зміни меж судового розгляду в суді першої інстанції: Методичні рекомендації / Ю. П. Смокович, М. С. Турков та ін. – К.: Національна академія прокуратури України, 2015. – 42 с.

Козьяков І. М.

начальник відділу науково-методичного забезпечення організації роботи та управління в органах прокуратури Національної академії прокуратури України, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, державний радник юстиції 3 класу

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОКУРОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Оптимізація діяльності прокуратури України, як і будь-якого іншого державного органу, багато в чому зумовлюється дотриманням відповідних правил і врахуванням наукових рекомендацій щодо організації такої діяльності. Тут аксіоматичним має стати положення організаційної теорії про те, що правильне упорядкування та налагодження роботи прокурорів має вирішальне значення для забезпечення її ефективності. Адже оптимальне поєднання різних теоретичних і методологічних підходів до організації прокурорської діяльності надає їй гнучкість та універсальність, мінімізує хиби й прорахунки у функціонуванні кожної ланки та структурного елемента прокурорської системи, забезпечує своєчасне й фахове вирішення завдань, що належать до компетенції прокуратури та досягнення соціально очікуваних результатів її діяльності.

На мою думку, реальну загрозу необхідному упорядкуванню та налагодженню прокурорської діяльності, її сходженню на якісно новий рівень створює відсутність основоположних теоретико-організаційних за-